

potenciál jeho osobnosti, která převyšovala ideál ledabyle opelichané intelektuální maskulinity.

Závěr kolokvia patřil samotnému profesoru Petruskovi, projekci rozhovoru, jenž s ním byl pořízen v rámci projektu *Česká sociologie 1945–1969, orální historie* a který laskavě poskytl Sociologický ústav AV ČR.

Miroslav Paulíček

DOI: 10.14712/23363525.2023.16

15. konference *European Association for Urban History* (EAUH), Antverpy, 31. 8. – 3. 9. 2022

Po dvou odkladech se na přelomu srpna a září roku 2022 uskutečnila 15. Mezinárodní konference Evropské Asociace Urbánních Dějin (EAUH), pod názvem *Inequality and the City*. Konference se za normálních okolností koná ve dvouletých intervalech, a představuje jednu z ústředních platforem pro multioborové setkávání odborníků, kteří se zabývají (nejen evropskými) městy a urbánní společností v historické perspektivě. Letošní setkání uspořádala Univerzita v Antverpách, jejíž *Centrum voor Stads-geschiedenis* patří ke špičkovým pracovištím na poli urbánních dějin ve světě. Přes organizační překážky dané pandemií a dalšími obtížemi se do Antverp sjelo kolem pětiset účastníků. Ti měli možnost sdílet své výzkumné projekty či pohledy na studium urbánních dějin v bezmála devadesáti hlavních a speciálních sekcích a kulatých stolech. Panely se zdaleka neomezily jen na hlavní témata, jimiž byla „nerovnost a města“, resp. téma zvolené pro původní rok 2020, což měl být „pohyb a mobilita ve městech“, byť obě témata rezonovala v plenárních přednáškách i v zaměření několika sekcí a příspěvků. Nabídl pestrou přehledku neotřelých perspektiv, inovativních přístupů a řady nových témat. Následující zpráva přirozeně neposkytuje obraz konference v celé šíři. Je spíše sondou, která přibližuje vybrané otázky a badatelské trendy v rámci současných urbánních dějin.

Sekce „malá města v globální perspektivě“ upozornila na chronickou marginalizaci důležité složky urbánního světa, odrážející tradiční

sepjetí urbánních studií s velkými městy. Přitom např. Peter Clark a spol. poukázal již v roce 1995 na významnou roli malých měst v urbánních systémech Evropy v kolektivní práci *Small Towns in Early Modern Europe*. A právě Clark, společně s Williamem Rowem a Luďou Klusákovou, která se konference bohužel již nedožila, připravil sekci, která posunula téma směrem k faktorům, jež určovaly dynamiku rozvoje či poklesu malých měst, a to nejen ve smyslu demografického či ekonomického růstu, ale také z hlediska jejich relativní pozice v urbánní síti nebo ve smyslu kulturního rozkvětu. Příklady z Číny a Jordánska dodávaly sekci globální rozměr, většina příspěvků se však vztahovala k různým regionům Evropy převážně v moderní epoše, včetně Evropy střední. Autor této zprávy poukázal na příkladu českých zemí v první polovině 20. století na výraznou akcentaci role malých měst v dobovém diskursu meziválečného regionalismu, a na konkrétní příklady kulturně dynamických malých měst, Kdyně a Heřmanova Městce. Jiné příspěvky se zabývaly např. typologií centrálních funkcí, makro-politickými faktory v pozadí růstu či poklesu malých měst, rolí masového turismu, místního průmyslu nebo proměny administrativního uspořádání. Prezentující tak v různých kontextech řešili otázky, zda dynamika růstu a kulturních vzepětí malých měst vycházela spíše „shora“ či naopak „zdola“, zda tato vzepětí vykazovala trvalejší či krátkodobý charakter, jaké faktory určovaly dynamiku malých měst a jaké typy malých měst vykazovaly výraznější odolnost vůči společenským krizím a otrěsům.

Stalo se již pravidlem, že na konferencích EAUH nechybí sekce o soudobých městských muzeích. Není divu: městská muzea představují prvořadé médium pro zprostředkování urbánních minulosti širší veřejnosti. Některá z nich pak stále více usilují o to, aby se stala fórem veřejné diskuse o městě, popř. se aktivněji zapojovala do řešení problémů urbánní společnosti. V tomto duchu se nesla také muzejní sekce v Antverpách. Ta navazovala na podobné sekce v Helsinkách (2016) či v Římě (2018), jež vytvořily platformu pro sdílení zkušeností mezi urbánními historiky a muzejními praktiky, kteří představují nové cesty, jak komunikovat

s veřejností a městem, a inovativně prezentovat městskou minulost. Navzdory této tradici si organizátor sekce a ředitel muzea Barcelony posteskl, že urbánně-historická expertíza v městských muzeích povětšinou absentuje, přičemž městská muzea a urbánní dějiny mnohdy představují spíše paralelní světy. To platí zejména o muzeích, která se zaměřují primárně na uchovávaní a prezentaci kulturního dědictví měst. Naproti tomu tzv. „muzea akce“, aspirující na společenskou relevanci v soudobém světě, se musí mnohem více soustředit na témata, pro které je urbánně-historické vědění nepostradatelné, jako např. provázanost lokálního městského vývoje s globální ekonomikou. Prezentující většinou z řad pracovníků městských muzeí na příkladech z Berlína, Lyonu, Bordeaux, Liverpoolu, Kodaně či Londýna sdíleli zkušenosti a inovativní koncepce, které aplikují ve svých muzeích. Kodaňský zástupce např. poukázal na důležitost samotné konceptualizace města v muzeu tak, aby expozice dokázala komunikovat s místními obyvateli, turisty, imigranty apod. Zástupce z Lyonu hovořil o inovativní práci s časem, prolínání starších a novějších časových vrstev dějin města, či propojování různých prostorů města, např. pokoje lyonského teenagera s městskými průmyslovými zónami skrze expozici vybraných artefaktů. V neposlední řadě se prezentující zamýšleli nad způsoby, jak muzejně podchytit soudobé urbánní výzvy, jako například migraci, projevy environmentálních změn či městská protestní hnutí (např. hnutí žlutých vest).

Vztahování se k městské minulosti, formy její reprezentace a její sociální funkce v dějinách byly předmětem speciální sekce, která sledovala tato témata na různých příkladech z 19. a 20. století. Témata zahrnovala například roli emocí ve formování rané památkové péče ve Velké Británii, podchycenou v analýze korespondence Johna Ruskina z hlediska emocionálně zabarveného jazyka. Další příspěvky se věnovaly konfliktům: např. kontroverzi mezi liberálními a konzervativními příslušníky nizozemských elit ve vztahu ke komemoraci koloniální tradice v Batávii (dnes indonéské Jakarta), která vyvstala v 19. století u příležitosti městského jubilea, nebo inscenaci rozporu v britském

filmu třicátých let 20. století a románech J. B. Priestleyho mezi silami modernity, ztělesněné velkopodnikateli a jejich snahou budovat ve fiktivním městě velké obchody, a mizející tradici malo-podnikání, drobných trhů a obchůdků. Na muzeologickou sekci volně navazoval příspěvek, jenž hodnotil dobové diskuse muzejníků, jak v éře socialismu prezentovat v muzeích industriální město Lodž.

„Jak se prodávala města“ – tak zněl název sekce, která se věnovala (sebe)-prezentaci měst v moderní éře. Sekce se volně vztahovala k dějinám turismu a městskému branding, přičemž příspěvky se zabývaly otázkou, jakými způsoby byla města mediálně utvářena jako atraktivní turistické destinace, jací aktéři stáli v pozadí těchto procesů, jaká média se používala, či jaké prvky města propagátoři zdůrazňovali. Aktérem mohla být např. portugalská železniční společnost, jež prostřednictvím svého periodika vytvářela na konci 19. a na počátku 20. století obrazy postupně propojovaných měst Pyrenejského poloostrova jako atraktivních destinací. Jiný příspěvek rozebíral světové výstavy v letech 1885–1958 coby platformu pro propagaci řady menších belgických měst. Fascinující byl rozbor poválečného re-brandingu Londýna jakožto města módy, kde starší ideu – možnost zakoupit si kvalitní textilní výrobky vyrobené v Londýně – nahradil nový koncept zážitku z nakupování oděvů v Londýně, dovršený vznikem turisticky orientovaného muzea módy. Příklad z Leicesteru pro změnu ukázal, jak vizuální a textové propagace tohoto anglického města kolísaly ve 30. až 60. letech 20. století mezi historií a památkami na straně jedné, a ideou pokroku a modernity na straně druhé, symbolizované kontrastními prvky, jako byl např. nový parkovací dům v protikladu k historické zástavbě. České země byly zastoupeny příkladem Telče, jenž ilustroval konstrukci malého města jako kouzelného „města pohádek“ prodávaného turistům.

Intelektuálně velmi podnětná byla závěrečná panelová diskuse o úloze teorie v urbánních dějinách, nad kterou se zamýšleli tři zástupci z řad urbánní historie (Alexia Yates, Simon Gunn, Patrick Lantscher) a urbánní sociolog (Stijn Oosterlynck). Podle Yates urbánní historie spíše importuje teorii z jiných oborů, nicméně

je nezbytná pro pochopení, jakou roli města sehrávala v procesu historického vývoje, a zároveň nabízí hlediska, skrze které lze dát smysl pramenům a datům k dějinám měst. Gunn rekapituloval svou osobní intelektuální trajektorii, počínající výzkumem formování střední třídy ve viktoriánských městech ještě v rámci tradičních sociálních dějin, do něhož se však promítnul jazykový a kulturní obrat, který nejenže začal chápat třídy a jiné kategorie spíše jako rétorické nástroje společenské mobilizace, ale přinesl například také ve své době originální propojení sociálních identit s městským prostorem, až po obrat k roli materiální, neživých aktantů (např. infrastruktury, prvky přírody) a využití Action-Network Theory (ANT) ve výzkumu kauzality a trajektorií městského vývoje, aby ilustroval svou tezi, že teorie zásadním způsobem určovala vývoj urbánních dějin prakticky po celou dobu své existence jakožto samostatné disciplíny. Připomněl také, že samotná města jsou teoretickým objektem *par excellence*, neboť se jedná o abstraktní entity, jež nelze uchopit, nebo dokonce vysvětlit prostým hromaděním empirických dat. Konceptualizace města je proto důležitou podmínkou smysluplného urbánně-historického výzkumu. Oosterlynck proti sobě položil perspektivu emickou, tj. studium urbánních dějin skrze kategorie užívané samotnými aktéry historického děje, a perspektivu etickou, jež zpětně zanáší pojmy a kategorie do výkladu dějin, přičemž ty nejlepší urbánní dějiny kombinují obojí perspektivy. Jako vhodný příklad uvedl plodné konfrontace pojmů a teorií formulovaných Maxem Weberem s aktérskou zkušeností.

Následná diskuze poukázala na další významy teorie pro urbánní dějiny: např., že teorie je důležitým nástrojem pro interpretaci dat, že vede k přemýšlení o alternativách a originálních přístupech a tématech, zatímco urbánně-historický výzkum naopak často pomáhá testovat teorie o městě v dlouhé časové perspektivě, a konečně, že teorie a koncepty pomáhají badatelům komunikovat napříč historickými

obdobími, a to mnohdy i v řádu staletí či několika epoch. Tím se diskutující dostali k samotné podstatě urbánních dějin, které se vůči deskriptivním a individualizujícím dějinám měst vymezují svou ambicí porozumět obecným problémům urbánní zkušenosti a urbánní dimenzi historického vývoje. Zároveň se v diskusi vznášelo určité napětí mezi abstrakcí, resp. snahou dát prostřednictvím teorie určitou strukturu historickému dění, a naproti tomu komplexitou, kterou je třeba respektovat nejen v rovině empirie, ale ke které vedou také některé teoretické přístupy. Například Gunn připouštěl, že ANT a výzkumy (schopnosti) jednání v městském kontextu (tzv. urban agency) učinily výklady městského dynamismu složitějšími a méně přehlednými. To samo o sobě však podle účastníků diskuse není nutně negativní jev: neboť komplexita a nepřehlednost (*messiness*) jsou v posledku charakteristickým rozměrem lidské zkušenosti. Cílem urbánních dějin a účelem teorií by mělo být nikoliv zjednodušování, nýbrž lepší porozumění tomu, jak se věci děly, a proč se děly určitým způsobem, což nutně vede k zohlednění variability a mnoho-směrnosti trajektorií vývoje, včetně např. diskontinuit, a také složitosti kauzálních vztahů.

Závěrem uvedme dvě důležité poznámky. Za prvé, konference byla mj. příležitostí k prezentaci nové syntézy urbánních dějin Evropy, jež by neměla uniknout pozornosti (nejen) urbánně-historické obce. Třísazková kolektivní publikace by měla brzy vyjít v nakladatelství Cambridge University Press. Za druhé, příští konference EAUH se v roce 2024 uskuteční v Ostravě, na Ostravské univerzitě, pod vedením docentky Andrey Pokludové, které se stala prezidentkou EAUH pro nadcházející dva roky. Věřme, že tato skutečnost podnítl výraznější zastoupení urbánně-historické komunity ze střední Evropy na tomto fóru.

Jaroslav Ira

DOI: 10.14712/23363525.2023.17